

Dat liefdesgevoel aan de waterkant

Tekst: Frans Collignon

In de Nederlandse cultuur heeft vis en visserij altijd een belangrijke rol gespeeld. Die rol is onder meer terug te vinden in de schilderkunst en de literatuur. Voor Visionair schreef journalist en taalkenner Frans Collignon een aantal artikelen over de vis in historisch perspectief.

Door de eeuwen heen is in onze lage landen het vissen niet alleen een noodzakelijke voedsel- of inkomstenbron geweest, maar ook een vorm van ontspanning. Al in 1646 dichtte de Zaanse herbergier Hendrik Soeteboom over het vermaak dat de hengel je kan geven:
*Als yemant maer tot angelen staet,
En siet hoe 'er sijn dobber gaet,
Als 't visje maer eens tucket,*

*Het is voor hem een groot gerijf,
Terstont verblijft zijn hart in 't lijf*

Dat luidt in het hedendaagse Nederlands zo:

*Als iemand er duidelijk zin in heeft,
en ziet hoe fijn zijn dobber leeft,
Als 't visje er maar aan trekt,
Is het voor hem helemaal top,
En springt zijn hart in vreugde op.*

Ontspannend

Dat het hart hier opspringt, is niet vreemd als je weet dat de uitdrukking vissen in de zeventiende eeuw een voor iedereen duidelijke erotische betekenis had. De tweede betekenis is tegenwoordig te vergelijken met die van het verder ook zo ordentelijke vaderlandse woord naaien. Hengelen is dus zeer ontspannend in velerlei opzichten. De uitdrukking in andermans water vis-

sen laat wat dat aangaat ook niets aan duidelijkheid te wensen over. Het aloude *Woordenboek der Nederlandse Taal* (het grootste woordenboek ter wereld) schrijft dat dit gezegde werd gebruikt voor verboden minnehandel; heel net Nederlands voor vreemdgaan.

Angelroede

Wat verder opvalt in het bovenstaande luimige versje is dat, waar we nu hengelen zouden schrijven, het woord angelen wordt gebruikt. Dat was vroeger het gewone woord. De angelroede veranderde pas later via woorden als hangelroede en hengelroede tot het meer hedendaagse hengel. Het vistuig zelf werd natuurlijk ook moderner. Het heeft inmiddels al een hele weg afgelegd van de fluks gesneden rietstengel tot de uitgebalanceerde super lichtgewicht carbon hengel met antislip handgreep.

Maar of het gereedschap nu van riet of carbon is, het blijft een hulpmiddel bij een sport die niet op een maximale buit uit is. In 1657 wist koopman Jan Six van Chandelier dat al. Hij dichtte toen vrolijk:

*Wie vist met sleep of ander net,
Krijgt een welgevuld visbuffet,
Maar wie met de hengel gaat lopen,
Moet maar op Gods genade hopen.*

Omdat het zeventiende-eeuwse Nederlands niet altijd even toegankelijk is, heb ik het op rijm in modern Nederlands hertaald.

Kurk

Hengelen naar vis doe je met een of meer kurkjes als dobber. Als er dan aan het dobbertje te zien is dat er beet is, hoor je vaak een welgemeend “ik heb tuk”. Dat tuk is een oud woord. Het betekent zoiets als ruk of stoot. En dat is precies wat de vis doet met het aas. Hij stoot er tegen aan of trekt het wat voorzichtig weg. Die bewegingen in de donkere diepte van het water maakt de kurk boven zichtbaar. Dat tuk hebben is uiteraard nog geen garantie dat de hengelaar vervolgens met succes de buit kan ophalen.

Tuk komen we ook nog

tegen in de uitdrukking iemand tuk hebben. Dat, geloof het of niet, gebeurt ook regelmatig aan de waterkant. Het betekent dan ook simpelweg dat je iemand beet hebt of dat je hem of haar te pakken hebt genomen met een of andere grap.

Liefde

Overigens wordt tuk ook gebruikt in de liefde, vroeger zelfs meer dan nu. Als je als jongeling tuk had bij een meisje, dan vermoedde je dat je avances niet direct werden afgewezen. Net als met vissen is er dan echter nog geen enkele garantie dat je de buit ook daadwerkelijk kan binnenhalen. Eerst maar eens zien of je haar ook aan de haak kan slaan. En iemand aan de haak proberen te slaan, geldt natuurlijk over en weer. Meisjes kunnen net zo goed een hengeltje uitwerpen.

Dat vissen en liefde goed samen gaan, blijkt wel uit de niet meer zo gangbare uitdrukking ‘de haak in de keel krijgen.’ Daarmee werd bedoeld dat je al gevallen bent voor de ander. Je komt niet meer los van haar – of van hem. Maar misschien wil je helemaal niet loskomen – vanwege de ontspanning die vissen nu eenmaal geeft. **V**

Frans Collignon is journalist en zelfstandig auteur. Hij publiceert over taal en de geschiedenis van het Nederlands.

